

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Ukraine and Belarus

ВИСНОВКИ

ЕКСПЕРТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ЖУРНАЛІСТІВ УКРАЇНИ ТА АКАДЕМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ЖУРНАЛІСТІВ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ, ЗАХИСТУ СВОБОДИ СЛОВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ У ПОЛТАВІ ТА ОБЛАСТІ.

Висновки та Рекомендації напрацьовані за результатами дводенного візиту підтримки експертів національного рівня до Полтави і Миргорода 27-28 лютого 2020 року. Регіональний візит та напрацювання Рекомендацій підтримуються Фондом Фрідріха Науманна (За Свободу). Експертна група (у складі голови НСЖУ Сергія Томіленка, президента АУП Валерія Іванова, виконавчого директора АУП Андрія Коваленка, голови Полтавської облорганізації НСЖУ Євгена Лопушинського та менеджера проєкту Фонду Науманна Володимира Олійника) зустрілася з широким колом полтавських журналістів з Полтави та області, а також відвідала редакції ЗМІ, щоб зібрати актуальну інформацію про ситуацію зі свободою ЗМІ, захистом прав журналістів та організацію доступу ЗМІ до суспільно-важливої інформації. Серед редакцій медіа, до яких було здійснено візит – регіональна філія Суспільного мовлення, телеканал «Центральний», обласна газета «Зоря Полтавщини» і локальна газета «Прапор Перемоги» (м.Миргород). Експерти також зустрілися із головою Полтавської облдержадміністрації Олегом Синегубовим, в.о. міського голови Полтави Олександром Шамотою, заступником голови Полтавської обласної ради Анатолієм Ханком, начальником Головного управління Національної поліції в Полтавській області Іваном Вигівським.

***УВАГА!** Документ не містить рекомендацій щодо роботи під час надзвичайної ситуації, спричиненої епідемією коронавірусу (карантин було оголошено вже після візиту у регіон)*

ДИСКУСІЯ з полтавськими журналістами

- Серед місцевих журналістів поширене безробіття, більше 10 журналістів перебувають на обліку на біржі праці.
- Полтавські журналісти отримують низьку заробітну плату – 4-5 тисяч гривень. *«Чи можна за такі малі гроші існувати? От хто в газетах залишився працювати? Або пенсіонери, або той, хто хоче допрацювати до пенсії, або зовсім молоді, для яких визначальним є досвід, а не заробітна плата. Журналістика, на жаль, перестала бути «кормящою» професією». Тому поняття «свобода слова» не можна розглядати у відриві від гострої проблеми бідності працівників ЗМІ», - Віталій Скобельський, перший заступник редактора газети «Полтавський вісник».*

- В редакціях ЗМІ працює мало співробітників, навантаження на яких є великим. *«Просто фізично у журналіста не вистачає часу писати серйозні матеріали»*
- Реформування комунальної преси (роздержавлення газет) пройшло занадто пізно. *«Це відбулося «роздержавлення стільців». Усе треба робити вчасно – ще 20 років тому, коли розпочиналися дискусії про роздержавлення газет. Нині у пресі немає тиражів, немає читачів, рекламодавців...»*
- Ставлення до журналістів та ЗМІ, яке задає Президент Володимир Зеленський та його команда, є тривожним. Відверте ігнорування журналістів не можна порівняти із ставленням жодного попереднього Президента.
- *«Ринок диктує свої умови. Вижити можуть тільки ті медіа, які утримуються за кошти власників, або фінансуються з бюджету. Іншого виходу просто немає», - Ігор Кужик*, генеральний директор телекомпаній «ІРТ Полтава» і «Місто+».
- Чинне законодавство у сфері телебачення і радіо, друкованих ЗМІ є достатнім. Потребують регулювання онлайн-медіа, які «важко притягти до відповідальності за поширення дезінформації чи наклепницької інформації».
- За останній час у традиційних ЗМІ катастрофічно падають рекламні надходження – «бюджети йдуть в інтернет». Головними місцевими рекламодавцями для традиційних ЗМІ стають політичні сили. *«Кому сьогодні потрібні регіональні газети і телебачення? Потрібні політичним лідерам, які розглядають ці медіа як засоби свого просування у владі», - Ігор Кужик*
- Громадяни не достатньо розуміють місію професії журналіста, до ЗМІ демонструють винятково споживацьке ставлення. *«Суспільство нас неадекватно сприймає. Я кожного дня стикаюся із вимогами – «Ви б краще написали», «Ви б краще сходили». Ми вам нічого не повинні! Медіа – це бізнес. Я повинна платити своїм журналістам гроші, сплачувати податки, оренду. І якщо читачі не можуть чи не хочуть платити за контент в інтернеті, то вони повинні допомагати нам заробляти. Мають погодитися, що на сайті висітимуть рекламні банери, що публікуватиметься політична реклама. Але винні у цьому ми самі. Бо постійно позиціонували себе, журналістів, лише як борців за свободу і громадянські права. А з часів Незалежності варто було переконувати громадян, що медіа – це бізнес по донесенню до людей інформації. Читачі мають це зрозуміти і певним чином нас підтримувати – лайками, розшарюваннями, переглядом реклами!», - Тетяна Цирульник*, головний редактор видання «КОЛО».
- Відбуваються процеси трансформації традиційних ЗМІ у цифрові. Приклад - перехід у 2017р. газети «КОЛО» винятково у онлайн-формат при повному збереженні журналістського колективу – 6 співробітників.
- У редакцій є певні «червоні лінії» щодо розміщення політичної реклами. Зокрема, такими обмеженнями є «чорний піар» та матеріали від одіозних місцевих політиків (*«не беру рекламу від політика Ч., бо він побив у Полтаві журналіста. Має бути журналістська солідарність»*)
- Друкованим ЗМІ складно витримувати конкуренцію, бо у порушення Закону локальні органи влади – об'єднані територіальні громади – випускають власні безкоштовні вісники. Після роздержавлення газет усі видання є приватними, органи влади не впливають на їх редакційну політику, тому ОТГ мають не видавати власні вісники, а шукати форми співпраці з існуючими місцевими газетами.
- Законопроекти, які регулюють медійну діяльність («Про медіа» та «Про боротьбу із дезінформацією»), мають йти від медійного середовища та журналістів, а не нав'язуватися політиками чи владою. *«Нинішня процедура, коли влада, регулятор*

дає готові законопроекти – ненормальна. Тому важливо консолідувати нашу позицію через професійні чи громадські організації», - **Олег Зонтов**, генеральний директор телеканалу «Центральний»

- Дорадчий громадський орган при облдержадміністрації щодо захисту свободи слова в регіоні має очолюватися або головою ОДА або його заступником, який координує взаємодію з правоохоронними структурами. *«Заступник губернатора із гуманітарних питань для поліції – не авторитет».*
- При розгляді повноважень медіарегулятора варто посилювати вплив медійної спільноти, не лише давати право Верховній Раді чи Президенту призначати персональний склад регулятора.
- Як місцева аудиторія може впливати на зміст регіонального Суспільного мовника? *«Як формує редакційну політику Суспільний мовник? Вони свідомо абстрагуються від політичного життя. Але як платник податків, я би хотів в ефірі бачити більше місцевої політики і місцевих політиків. Адже Суспільне мовлення має задавати стандарти, і на відміну від приватних медіа, де власник реально може впливати на редакційну політику, Суспільне політично незалежне. Але цього в ефірі ми не бачимо».*
- *«Суспільний мовник не демонструє інтересу до розвитку регіонального мовлення, доказом чого є наміри провести скорочення співробітників регіональних філій».*
- Фізична безпека, безкарність, погрози журналістам є реально гострою проблемою. Але за останній час, попри створення різноманітних рад при органах влади, чи проведенні відповідних дискусій, покарання за перешкоджання журналістській діяльності не відбувається.

ВЛАДА і ПРЕСА

- **Полтавська облдержадміністрація (зустріч із головою ОДА Олегом Синегубовим):**
- ОДА відкрита до регулярного спілкування і різноманітних форматів взаємодії зі ЗМІ
- Є нарікання на замовні та упереджені матеріали, але влада не розглядає для себе варіанту подавати позови до суду
- Є намір організувати тренінги (курси) для журналістів на дві тематики: особливості висвітлення правоохоронної тематики (термінологія, нове законодавство, право на доступ до інформації про хід розслідувань поліції тощо) та безпека журналістів (порядок дій при перешкодженні професійній діяльності, під час масових заходів/заворужень). При цьому врахувати досвід співпраці між Харківською Академією внутрішніх справ, де до призначення працював пан Синегубов, та Харківської облорганізації НСЖУ
- Відбудеться перезапуск Ради з питань свободи слова і захисту прав журналістів (розглядається варіант, що Раду очолить голова ОДА)
- Керівництво ОДА готове використати свій контакт із правоохоронцями області для проведення ревізії щодо стану розслідування випадків перешкоджання журналістській діяльності в Полтавській області
- **Полтавська міська рада (зустріч із в.о.міського голови Олександром Шамотою); Полтавська обласна рада (зустріч із заступником голови облради Анатолієм Ханком):**

- Керівник міста Полтави нарікає на упереджене ставлення окремих журналістів до міської влади – «Відкритість призводить до маніпуляцій»
- Частина журналістів, особливо ті, які працюють в онлайн-виданнях, поверхово висвітлюють міську тематику, не готуються до спілкування із фахівцями, демонструють незнання теми
- Міська рада планує укласти угоди на висвітлення офіційної інформації у провідних місцевих ЗМІ
- Обласна рада відкрита в доступі журналістів на події; депутати обговорюють обласну програму інформування населення.
- **Головне управління Національної поліції в Полтавській області (зустріч із начальником Управління Іваном Вигівським):**
- Протягом місяця відбудеться ревізія стану справ по усім випадкам перешкоджання журналістській діяльності в області за останні роки;
- На постійній основі відбувається комунікація Національної поліції із журналістами та медіа Полтавщини, самі медійники відзначають прес-службу поліції як одну з кращих у регіоні;
- Окремо поліція відпрацьовує практику реагування на онлайн-погрози журналістам (показовим є кейси онлайн-погроз журналістам Олені Никифорова та Дарині Синицькій);
- Поліція готова організувати тренінги для журналістів, зокрема, щодо нової термінології та змін до законодавства. Також правоохоронці готові провести практичні заняття щодо роботи працівників ЗМІ під час масових зібрань чи заворушень

РЕДАКЦІЇ МЕДІА (регіональна філія Суспільного мовника, редакція обласної газети «Зоря Полтавщини», телеканал «Центральний», редакція місцевої газети «Прапор Перемоги» (місто Миргород)):

- Полтавська регіональна філія Суспільного мовлення підтримує відміну ранкових ефірів у регіонах, ініційовану Правлінням у Києві. На думку керівництва місцевої філії
- Всі комунальні газети в Україні реформовані, тобто, стали приватними медіа, заснованими працівниками редакції. При цьому сам час реалізації реформи роздержавлення є запізнілим – газети економічно слабші, ніж були, приміром 10-15 років тому
- «Зоря Полтавщини» - найтиражніше в області видання. У штаті – 16 працівників, з них 6 – журналістів. Заробітна плата мала – у середньому 6 тисяч гривень.
- *«Влада не втручається у редакційну політику газети. Але от практику укладання угод на висвітлення між органами влади та ЗМІ варто продовжувати. Це – цивілізований формат взаємодії»*, - **Олександр Макаренко**, головний редактор газети «Зоря Полтавщини»
- Для допублікаційної експертизи не вистачає юриста, частину гострих тем журналісти не хочуть чіпати
- На локальному рівні - у газеті з Миргорода «Прапор перемоги» - укладають угоди із районною та міською владами на висвітлення офіційної інформації. Також

налагоджують співпрацю із Об'єднаними територіальними громадами. Надходження від таких угод – понад 1/7 річного бюджету редакції

- *«Після роздержавлення видання «Прапор перемоги» стало «живішим».* Складаємо перелік ювілеїв відомих людей, про яких готуємо розлогі публікації», - редактор газети «Прапор Перемоги», директор ТОВ «Інформаційний центр «Миргородщина» **Ольга Устименко**
- Нарікання на роботу «Укрпошти» - і обласні, і місцеві видання – залежать від якості доставки передплачених видань. Недотримання поштою графіків, недоставка примірників газет, скорочення листонош – все це загроза майбутньому друкованої преси більша, ніж проникнення нових медіа.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Національний та регіональний рівні:

- Впровадження комплексної програми підтримки локальних медіа (Економічна стійкість; навчання редакторів та журналістів; програми підтримки для безробітних журналістів. Важливо реалізувати програму підтримки приватних газет, які утворилися при роздержавленні комунальної преси)
- Посадовці і національного, і регіонального рівня повинні відмовитися від риторики зневажання (ігнорування) журналістів. Повага прав журналістів та відданість свободі слова характеризують цивілізоване демократичне суспільство.
- Організація тренінгів з цифрової трансформації редакцій медіа
- Організація тренінгів із залучення реклами, цифрового маркетингу
- Реалізація кампаній, спрямованих на роз'яснення громадянам місії та стандартів журналістики. Також при цьому важливо наголошувати на особливостях функціонування медіа як бізнесу.
- Відмова від законопроектів «Про медіа» та «Про боротьбу із дезінформацією». Підтримується запровадження регулювання онлайн-медіа, але будь-які зміни медіа-регулювання повинні не нав'язуватися політиками (експертами), а ставати результатами широких дискусій у журналістських колективах.
- Посилення впливу медійної спільноти на формування медіарегулятора
- Залучення юристів для допублікаційної експертизи резонансних журналістських матеріалів (використання потенціалу провідних громадських організацій, зокрема, «Платформи прав людини»)
- Бойкот розміщення у ЗМІ матеріалів «чорного піару»

Облдержадміністрації, обласній раді, Полтавській міській раді, ОТГ та іншим органам місцевої влади:

- Укладати угоди на висвітлення діяльності з редакціями ЗМІ
- Реалізувати практику регулярних прес-конференцій, брифінгів. Забезпечити доступ працівників ЗМІ до публічної інформації.
- Раду з питань свободи слова і захисту прав журналістів (дорадчий громадський орган при облдержадміністрації щодо захисту свободи слова в регіоні) має очолити голова ОДА.

- У випадку незгоди із публікаціями медіа використовувати механізми позасудового врегулювання спорів. Зокрема, звертатися зі скаргами до Комісії журналістської етики.

ГУ Національної поліції в Полтавській області:

- Організувати разом тренінги (курси) для журналістів на дві тематики: особливості висвітлення правоохоронної тематики (термінологія, нове законодавство, право на доступ до інформації про хід розслідувань поліції тощо) та безпека журналістів (порядок дій при перешкодженні професійній діяльності, під час масових заходів/заворущень).
- Запровадити практику регулярних публічних звітів щодо стану розслідування випадків перешкодження журналістській діяльності в регіоні
- Провести тематичну дискусію з працівниками полтавських ЗМІ щодо реагування на онлайн-погрози

Суспільному мовнику:

- Приділяти особливу увагу розвитку регіонального мовлення, організувати презентацію відповідної концепції на місцях. Демонструвати відкритість до дискусій з місцевими журналістами.

Полтавській об'єднаній Національної спілки журналістів України:

- Реалізувати програми, спрямовані на допомогу журналістам та медіа, розвиток корпоративної солідарності
- Регулярно проводити широкі дискусії журналістів та керівників ЗМІ щодо актуальних викликів свободі слова, журналістиці та медіа.
- Виконувати роль локального модератора проблем взаємодії між самими журналістами (ЗМІ), взаємодії журналістів з політиками (владою).

Масштабний трирічний спільний проект Академії української преси та Фонду Фрідріха Науманна за Свободу (за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини) спрямований на підвищення рівня кваліфікації українських журналістів.

Gefördert durch die Bundesrepublik Deutschland